

Шеховцов Володимир Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екологічного права
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ПУБЛІЧНОЇ ТА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТВАРИННИЙ СВІТ

Проблематика права власності постійно залишається однією з центральних тем як теорії, так і практики правового регулювання екологічних, насамперед природоресурсних відносин. Не є виключенням в цьому випадку і фауністичне законодавство, яке з одного боку, регламентує основні положення щодо права власності на тваринний світ, а з іншого залишає цілий ряд невирішених питань в цій сфері.

Так, діючим Законом України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 року в статті 5 закріплено концептуальні для права власності на тваринний світ положення:

1. Право власності на об'єкти тваринного світу набувається та реалізується відповідно до Конституції України, цього Закону та інших законів України.

2. Об'єкти тваринного світу, які перебувають у стані природної волі і знаходяться в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, є об'єктами права власності Українського народу.

3. Від імені Українського народу права власника об'єктів тваринного світу, які є природним ресурсом загальнодержавного значення, здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України.

4. Кожний громадянин має право користуватися об'єктами тваринного світу – об'єктами права власності Українського народу відповідно до цього Закону та інших законів України.

5. Об'єкти тваринного світу в Україні можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

6. Об'єкти тваринного світу в Україні знаходяться під охороною держави незалежно від права власності на них.

Цікавим є те, що в попередньому Законі України «Про тваринний світ» від 3 березня 1993 році форма власності Українського народу була відсутня взагалі, встановлювався примат державної, а точніше загальнодержавної власності на тваринний світ, а правовий режим колективної та приватної форми власності був єдиним (ст.ст. 4–6 Закону).

Цілком логічним є те, що в процесі реформування економічних відносин, конституційного закріплення права власності Українського народу на природні ресурси (ст. 13 Конституції України), прийняття нового Цивільного кодексу України, яким було розмежовано державну та комунальну власність, а також фактично ліквідовано колективну форму власності як самостійну виникла необхідність внесення відповідних змін о фауністичного законодавства, що й було зроблено прийняттям 13 грудня 2001 року нового Закону України «Про тваринний світ».

Разом з тим, час, що пройшов з моменту прийняття цього закону та правові реалії підтвердили, що існуюча модель закріплення права власності на тваринний світ не є бездоганною, має дефекти правових конструкцій, що ускладнюють правозастосування в цій сфері, а також знижують ефективність засобів реалізації права власності.

Так не можна оминати увагою, що відповідно до ст. 13 Конституції України: «Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією».

Хоча в Конституції прямо не зазначено тваринний світ, але з огляду на невичерпність наведеного переліку цілком логічним є те, що він належить саме до групи «інші природні ресурси» до яких традиційно відносять також рослинний світ, природо-заповідний фонд, екологічну мережу тощо. Зазначене положення продубльовано в ч.1 ст. 324 Цивільного кодексу України. При цьому ані в Конституції, ані в Цивільному кодексі не міститься жодних виключень частини цих об'єктів з власності Українського народу.

Однак, в Законі України «Про тваринний світ» право власності Українського народу фактично обмежується оскільки відповідно до ч.2 ст. 5

Закону України «Про тваринний світ» передбачено, що: «Об'єкти тваринного світу, які перебувають у стані природної волі і знаходяться в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, є об'єктами права власності Українського народу».

Таким чином, формально-буквальне тлумачення цієї норми Закону дозволяє зробити висновок, що у власності Українського народу перебувають тільки ті об'єкти, що перебувають у стані природної волі. Отже об'єкти тваринного світу, що перебувають у державній, комунальній або приватній власності не відносяться до власності Українського народу.

Зазначене положення має значний методологічний та ідеологічний вплив на існування самої конструкції права власності Українського народу, її сприйняття суспільством в цілому та правовою спільнотою, відношення до неї як до зайвого, штучного правового явища. Подібна ситуація відбулась у Земельному кодексі України в якому, не зважаючи на віднесення землі в Конституції до об'єктів права власності Українського народу, відсутня навіть згадка про таку форму власності.

Ще більше правова невизначеність посилюється щодо регулювання приватної власності яка фактично є найбільш «безправною», оскільки ст.8 Закону передбачено правові підстави Припинення права приватної власності на об'єкти тваринного світу, в той час коли стосовно державної та комунальної власності вони не визначені.

Шомпол Олена Анатоліївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права
юридичного факультету Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ НОРМОТВОРЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний стан розвитку суспільства, існуючі економічні, екологічні, ресурсні, політичні та соціальні, в тому числі правові кризи, які зачіпають